
SFALSZOWANE WYBORY PREZYDENCKIE W KAZACHSTANIE W CZERWCU 2019 ROKU: SYMULOWANA ZMIANA WŁADZY W PAŃSTWIE

- A. W dniu 19.03.2019 r. Nursultan Nazarbajev złożył rezygnację z funkcji prezydenta Kazachstanu. Zgodnie z prawem, zastąpił go Przewodniczący wyższej izby parlamentu – Senatu – Kasym-Jomart Tokajev. W dniu 09.04.2019 r. Tokajev ogłosił, że w dniu 09.06.2019 r. odbędą się przyspieszone wybory prezydenckie. Kampania wyborcza oficjalnie rozpoczęła się w dniu 11.05.2019 r. i zakończy się 07.06.2019 r.
- B. Opuściwszy urząd prezydenta, Nazarbajev liczy na utrzymanie władzy poprzez swój konstytucyjnie ugruntowany status „Pierwszego Prezydenta – Przywódcy Narodu”.¹ W 2018 roku Nazarbajev został dożywotnim Przewodniczącym Rady Bezpieczeństwa.² Decyzje Rady Bezpieczeństwa i Przewodniczącego Rady Bezpieczeństwa są wiążące dla organów państwowych, organizacji i wyższych urzędników państwowych w Kazachstanie.³ Nazarbajev nadal jest przewodniczącym partii politycznej Nur Otan. Poprzez Nur Otan, Nazarbajev kontroluje rady lokalne – *Maslikhaty* oraz *Majilis* (niższą izbę parlamentu). W Senacie, który składa się z 47 senatorów, Nazarbajev, jeszcze będąc prezydentem, mianował 15 senatorów.⁴ *Maslikhaty* wybierają pozostałych 32 senatorów. W marcu 2019 r. córka Nazarbajeva, Dariga Nazarbajeva, została wybrana na przewodniczącą Senatu.⁵ Nazarbajev jest także dożywotnim członkiem Rady Konstytucyjnej.⁶ Nazarbajev również zachował kontrolę nad ogromnym państwowym funduszem holdingowym „Samruk-Kazyna”⁷ i Narodowym Funduszem Kazachstanu.
- C. Nad wyborami sprawuje władzę Centralna Komisja Wyborcza (CKW). CKW składa się z 7 członków.⁸ Przewodniczący mianuje 3 członków, a każda z izb parlamentu (kontrolowanych przez Nazarbajeva) mianuje po 2 członków. W 2016 r. Nazarbajev mianował przewodniczącym CKW Berika Imasheva. Córka Imasheva, Aida Imasheva, jest żoną Nurali Nazarbajeva – syna Darigi Nazarbajevy i wnuka Nursultana Nazarbajeva.⁹
- D. Od ostatecznych wyników wyborów do Rady Konstytucyjnej może odwoływać się jedynie Prezydent, przewodniczący obu izb parlamentarnych lub co najmniej jedna piąta posłów do parlamentu i premier.
- E. Skład terytorialnych i okręgowych komisji wyborczych jest wyznaczany przez odpowiednie *Maslikhaty* na podstawie propozycji partii politycznych. W Kazachstanie zarejestrowanych jest zaledwie 7 partii politycznych.¹⁰ Żadna z tych partii nie jest partią opozycyjną. Partie i ruchy opozycyjne są zakazane w kraju lub zostały zepchnięte na margines za pomocą ustaw przeciwko tzw. „ekstremizmowi” i za pomocą sfabrykowanych zarzutów karnych przeciwko ich przywódcom.¹¹
- F. Ustawa nakłada na kandydatów na stanowisko prezydenta szereg dyskryminacyjnych żądań, które niezwykle trudno spełnić niezależnym kandydatom:
- **Kandydat musi posiadać co najmniej pięcioletnie doświadczenie zawodowe w administracji państwowej lub na stanowiskach państwowych pełnionych przez osoby wybrane w wyborach.**¹² Ten wymóg, wprowadzony w 2017, znacznie ograniczył możliwość udziału większości obywateli kraju w wyborach.

¹ Ustawa konstytucyjna o Pierwszym Prezydencie Republiki Kazachstanu, przyjęta w dniu 20 czerwca 2000 r., Nr 83-II.

² Artykuł 1(2) Ustawy konstytucyjnej w sprawie Rady Bezpieczeństwa Republiki Kazachstanu.

³ Artykuł 6(6) Ustawy konstytucyjnej w sprawie Rady Bezpieczeństwa Republiki Kazachstanu.

⁴ <http://www.parlam.kz/ru>

⁵ <http://www.parlam.kz/ru/senate/person/1268>

⁶ <http://ksrk.gov.kz/page/istoriya-standovleniya-i-razvitiye-konstitucionnogo-kontrolya-v-respublike-kazakhstan>

⁷ <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U1800000816>

⁸ Artykuł 11 Ustawy konstytucyjnej o wyborach.

⁹ <https://kursiv.kz/news/otstavki-i-naznacheniya/2016-09/berik-imashev-naznachen-predsedatelem-cik-rk>

¹⁰ https://www.zakon.kz/4965683-politicheskie-partii-kazahstana.html?fbclid=IwAR2T76Ik9pHPQy_rTYyg9HBfHXkVQBavQRcSPHMo5zC2DJ226xLZ15tj1Xs

¹¹ <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/kazakhstan>

¹² Artykuł 54 Ustawy konstytucyjnej o wyborach.

- **Kandydat musi potwierdzić, że przez ostatnie 15 lat zamieszkiwał w Kazachstanie, co ustala Centralna Komisja Wyborcza**¹³ (art. 54 Ustawy o wyborach). Częstotliwość politycznie umotywowanych postępowań karnych i administracyjnych, które przyczyniły się do odpływu osób uznanych za uchodźców politycznych z Kazachstanu, ogranicza zatem również pulę potencjalnych kandydatów z ramienia opozycji.
 - **Kandydat musi biegle władać językiem kazachskim, co ustala Centralna Komisja Wyborcza.**¹⁴ Wymóg ten jest dyskryminujący dla znaczącej rosyjskojęzycznej ludności Kazachstanu i dla każdego, kto nie posługuje się biegle językiem kazachskim. Jest on również niezgodny z konstytucją, jako że art. 7 ust. 2 Konstytucji stanowi, iż język rosyjski jest językiem urzędowym używanym na takich samych zasadach jak język kazachski w organizacjach państwowych i organach samorządu terytorialnego. Egzamin językowy dla kandydatów nie jest jawny i nie ma jasnych kryteriów oceny, co potęguje dyskryminacyjny charakter tego wymogu.
 - **Prawo do zgłaszania kandydatów na Prezydenta mają tylko zarejestrowane republikańskie stowarzyszenia obywatelskie (w tym partie polityczne).**¹⁵ Republikańskie stowarzyszenia obywatelskie posiadają oddziały i przedstawicielstwa na terenie ponad połowy obwodów kazachstańskich.¹⁶ **W dniu 29.06.2018 r. zmieniono Ustawę o wyborach w celu wyeliminowania prawa obywateli do samonominacji.** Sposoby nominacji kandydatów zostały tym samym ograniczone do minimum. W obecnym klimacie politycznym¹⁷ żadne republikańskie stowarzyszenie obywatelskie nie może nominować prawdziwego kandydata opozycji.
 - **Ustawa o wyborach stanowi, że wyższy organ republikańskiego stowarzyszenia obywatelskiego może odwołać decyzję o nominacji kandydata na Prezydenta w dowolnym momencie, nawet po oficjalnym zarejestrowaniu kandydata.**¹⁸ W sytuacji, gdy podstawy takiej decyzji nie zostały ugruntowane przez prawo, otwiera to możliwość manipulowania listą nominowanych kandydatów.
 - **Kandydat na prezydenta musi zebrać podpisy reprezentujące nie mniej niż 1% całkowitej liczby wyborców (w tych wyborach jest to 118 140 podpisów)**¹⁹, w równej mierze reprezentujące nie mniej niż dwie trzecie obwodów, miast o znaczeniu republikańskim i stolicy.²⁰ Osoby podpisujące się na rzecz kandydata muszą podać pełne dane osobowe (nazwisko, imię, imię ojca, dane paszportowe oraz adres meldunku stałego lub tymczasowego). Ustawa nie reguluje wyraźnie procedury weryfikacji autentyczności podpisów. Stwarza to warunki zarówno do eliminowania niepożądanych kandydatów, jak i do składania podpisów na rzecz kandydatów, popieranych przez obecne władze. Wymóg ten jest niezwykle trudny do spełnienia dla każdego kandydata niezależnego lub opozycyjnego, szczególnie w przyspieszonych wyborach, w sytuacji gdy data wyborów została ogłoszona w dniu 09.04.2019 r., a rejestracja kandydatów została zamknięta w dniu 11.05.2019 r. Warto zaznaczyć, że wszystkich siedmiu kandydatów (z których 5 jest praktycznie nieznanymi opinii publicznej) zebrali wymagane podpisy w rekordowym czasie (w ciągu 2-5 dni).
- G. Prawo do przeprowadzania badań opinii publicznej mają wyłącznie osoby prawne z co najmniej pięcioletnim doświadczeniem w przeprowadzaniu badań opinii publicznej i tylko po uprzednim pisemnym powiadomieniu CKW o tym fakcie.²¹ Władze Kazachstanu próbują w ten sposób powstrzymać rozpowszechnianie informacji o rzeczywistym rankingu popularności kandydatów na prezydenta. Niezależne badania socjologiczne przed wyborami oraz sondaże wśród opuszczających punkty wyborcze (tzw. *exit polls*) są *de facto* zabronione. Wyłącznie podmioty zweryfikowane przez władze mogą przeprowadzać badania i sondaże.

¹³ Artykuł 54 Ustawy konstytucyjnej o wyborach.

¹⁴ Artykuł 54 Ustawy konstytucyjnej o wyborach.

¹⁵ Artykuł 55 Ustawy konstytucyjnej o wyborach.

¹⁶ Artykuł 7 Ustawy o stowarzyszeniach obywatelskich. https://online.zakon.kz/document/?doc_id=1005615

¹⁷ <https://www.state.gov/reports/2018-country-reports-on-human-rights-practices/kazakhstan/>

¹⁸ Artykuł 60 Ustawy konstytucyjnej o wyborach.

¹⁹ <https://www.electio.n.gov.kz/rus/news/releases/index.php?ID=4890>

²⁰ Artykuł 56 Ustawy konstytucyjnej o wyborach.

²¹ Artykuł 28(9) Ustawy o wyborach. <http://prokuror.gov.kz/rus/novosti/press-releasy/generalnaya-prokuratura-razyasnila-poryadok-provedeniya-opros-po-vyboram>